

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
старшого наукового співробітника науково-дослідної лабораторії
дослідження проблем освітньої діяльності та управління персоналом
науково-дослідного відділу Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького
ГАЛІМОВА Анатолія Володимировича
на дисертаційне дослідження КАРПЕНКО Володимира Сергійовича на
тему: «Розвиток лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових
військ у системі післядипломної освіти»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі
знань 01 «Освіта/Педагогіка»
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки.

Розвиток військової освіти в Україні за прикладами провідних країн світу та країн-членів НАТО зумовлює необхідність підвищення якості підготовки офіцерських кадрів, їхнього професійного рівня розвитку. Це знайшло віддзеркалення у визначенні пріоритетів державної політики України у військовій сфері, сфері оборони і військового будівництва. Оновлення законодавства в сфері військової освіти, зміни та відповідні трансформування в організаційно-штатній структурі Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави та інші чинники викликали необхідність у перегляді, вдосконаленні методики підготовки майбутніх офіцерів. Дисертація КАРПЕНКА Володимира Сергійовича присвячена вирішенню актуальної науково-практичної проблеми професійного розвитку офіцерів Десантно-штурмових військ Збройних Сил України.

Військово-професійна діяльність офіцерів Десантно-штурмових військ потребує постійного розвитку та удосконалення їх професійно важливих навичок в управлінні військовим підрозділом та підлеглим особовим складом, що також зумовлено потребою реалізації конкретних посадових обов'язків у специфічних умовах виконання завдань. Саме тому, офіцерам Десантно-штурмових військ, як суб'єктам військово-професійної діяльності, необхідно визначити особливості підготовки та умов розвитку лідерської компетентності, яка значною мірою впливатиме на професійну діяльність та визначатиме проходження військової служби (кар'єрне зростання).

Зважаючи на викладене, тема дисертації Володимира КАРПЕНКО на тему: «Розвиток лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти» є актуальною та своєчасною. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Національного університету оборони України у межах науково-дослідних робіт: «Обґрунтування кваліфікаційних вимог до підготовки військових фахівців у галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» відповідно до стандартів країн-членів НАТО» (державний реєстраційний номер 0120U000210), «Інституційний розвиток системи професійної військової освіти в Україні» (державний реєстраційний номер 0121U109727), «Інноваційний підхід до управління розвитком системи професійної військової освіти» (державний реєстраційний номер 0122U001716), що також свідчить про значущість та актуальність обраної теми дослідження.

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

У проведеному дослідженні уперше обґрунтовано та експериментально перевірено розвиток лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти, враховуючи особливості професійного розвитку офіцерів та тенденції розвитку професійної військової освіти.

До найбільш значущих наукових результатів Володимира КАРПЕНКА відносимо модель розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти яка забезпечує можливості інтегрування ступеневої підготовки й підвищення кваліфікації офіцерських кадрів у межах курсів-лідерства (L-курси) у системі професійної військової освіти, а також методика розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня в процесі їхньої професійної підготовки в системі післядипломної освіти, як багаторівневу систему підготовки офіцерів-лідерів на курсах лідерства (L-1С, L-2), яка дасть змогу розвивати лідерську компетентність офіцерів Десантно-штурмових військ на різних етапах професіоналізації офіцера.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

У результаті наукового пошуку дисертантом удосконалено поняттєво-категорійний апарат військової педагогіки шляхом окреслення понять «військове лідерство», «військовий лідер», «лідерська компетентність».

Розроблені педагогічні умови щодо розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня в системі післядипломної освіти. Визначено методичне забезпечення професійної підготовки офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Володимира КАРПЕНКА, а також оптимальний період проведення дослідження надають підстави для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, а також про те, що здобувач на належному рівні володіє теорією проблеми і методами наукового дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася упродовж 2020-2022 рр., було проведено опитування репрезентативної вибірки (2020 р.) та педагогічний експеримент, що складався з констатувального, формувального та підсумкового етапів. Науково-педагогічну цінність дослідження Володимира КАРПЕНКА становлять розроблена та обґрунтована методика розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти, яка враховує специфіку військово-професійної діяльності офіцерів, зміст та специфіку виконуваних ними завдань. Крім того, у дослідженні Володимир КАРПЕНКО класифікував лідерські якості офіцера Десантно-штурмових військ тактичного рівня на основі контекстного підходу.

Ретельне вивчення наукової літератури (220 джерел, із них 64 іноземними мовами) надало змогу здобувачеві достатньо переконливо висвітлити сутність і зміст ключових понять дослідження («військове лідерство», «лідерська компетентність», «військовий лідер») та особливості змісту й структури розвитку лідерської компетентності, а також визначити критерії, показники та охарактеризувати рівні її розвитку й обґрунтувати педагогічні умови розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти.

Не викликає заперечень обґрунтованість наукових положень і висновків дисертаційного дослідження, які опираються на новітні досягнення в галузі філософії, психології, загальної та військової педагогіки, теорії і методики професійної освіти, логістики, а також положення системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, контекстного підходів.

Серед обраних дисертантом методів наукового дослідження найбільш продуктивними, на наш погляд, були: систематизація нормативних документів, наукової літератури та досвіду професійної підготовки, що дозволило з'ясувати стан розробленості досліджуваної проблеми у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії та практиці. Відзначаємо якісний педагогічний експеримент, який проведений з метою перевірки гіпотези та дієвості методики розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти. Необхідно зазначити також комплекс методів дослідно-

експериментальної роботи та аргументоване обґрунтування їх застосування на різних етапах експерименту (с. 149-168).

Наукові положення дисертації впроваджено в діяльності Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України та в освітній процес Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. Матеріали дисертації також можуть бути використані під час проведення занять із індивідуальної підготовки офіцерів військової частини А1493, що підтверджують відповідні документи, які подано в додатках.

Апробація результатів наукового дослідження Володимира КАРПЕНКА є також достатньою та підтверджується відповідною кількістю публікацій.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Дисертаційне дослідження Володимира КАРПЕНКА має практичну значущість, зумовлену тим, що одержані здобувачем результати є достатньо обґрунтованими, успішно апробованими та впровадженими в систему розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ.

Володимир КАРПЕНКО розробив і впровадив у практику методику розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня в системі післядипломної освіти, яка є сукупністю основних етапів її розвитку, що складається з відповідних принципів, методів, методичних прийомів, форм і засобів навчання, які сприятимуть набуттю нових теоретичних знань про військове лідерство та сприятимуть розвитку лідерських навичок, умінь і здібностей офіцерів до професійної діяльності у військовому середовищі як лідерів. Розроблена методика розвитку лідерської компетентності надає можливість розв'язання таких завдань: формування теоретичних основ лідерської компетентності як необхідний інструмент професіоналізації офіцерів і становлення їх у військовому середовищі як професіоналів; підтримання та розвиток лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти; цілеспрямований розвиток системи лідерських навичок, умінь і здібностей за допомогою контекстних методів навчання; розвиток професійно важливих лідерських якостей офіцерів Десантно-штурмових військ.

Автором розроблено методичні рекомендації щодо впровадження теоретичної моделі розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня в системі післядипломної освіти, що містять обґрунтовані пропозиції щодо застосування сучасних освітніх практик (навчальний тренінг), які надають змогу реалізувати індивідуальний потенціал офіцерів Десантно-штурмових військ і розвинути їхню лідерську компетентність у системі післядипломної освіти.

Слід наголосити, що рецензована праця сприяє пошуку шляхів вирішення важливої для професійної педагогіки дослідницької проблеми, що стосується розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня в системі післядипломної освіти, її результати дають підстави вважати дослідження істотним підґрунтям для практичного вдосконалення освітнього процесу у профільних закладах вищої військової освіти з урахуванням європейських та світових тенденцій.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Отримані здобувачем результати можуть бути використані в освітньому процесі ВВНЗ і під час підготовки офіцерів у системі післядипломної освіти, під час розроблення методичного забезпечення, навчально-методичних посібників із військової педагогіки. Результати дослідження також можуть бути використані командуванням Десантно-штурмових військ Збройних Сил України під час організації та проведення індивідуальної підготовки офіцерів у військах.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Цілком виправданою є структура дисертації, яка охоплює анотації українською й англійською мовами, вступ, три розділи, пов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки, і відповідає меті дослідження та поставленим завданням. Зміст дисертації достатньою мірою розкриває її ключові аспекти.

Науковий апарат виконаної роботи чітко й коректно визначений. У вступі спостерігається відповідність об'єкта, предмета, мети і гіпотези дослідження задекларованої теми, а також висвітлено наукову новизну, практичне значення, подано відомості про апробацію й упровадження результатів, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

Вибір комплексу методів наукового дослідження, на нашу думку, загалом адекватний визначеним завданням, тут суголосно поєднуються теоретичні, емпіричні методи та методи математичної статистики.

Як показує аналіз першого розділу «Лідерська компетентність офіцерів як предмет педагогічної науки», теоретична частина виконаної роботи заслуговує на позитивну оцінку. Сумлінне опрацювання наукової літератури з проблеми дослідження дало можливість здобувачеві охарактеризувати стан розробленості проблеми підготовки офіцерів тактичного рівня Десантно-штурмових військ до розвитку лідерської компетентності в системі післядипломної освіти в педагогічній теорії і практиці та виокремити важливі аспекти, що уможлиблюють конкретизацію сутності і структуру ключового поняття

дослідження, обґрунтування теоретичних та методичних основ удосконалення професійної підготовки офіцерів.

Зокрема привертає увагу звернення дисертанта до наукових праць, суголосних за проблематикою, фокусування уваги на ключових положеннях, що стосуються різноманітних аспектів професійної підготовки офіцерів, та обґрунтована екстраполяція цих положень на проблематику власного дослідження. У розділі автором досліджено теоретичні основи військового лідерства. Зважаючи на утвердження в Україні курсу на вступ до Європейського союзу і НАТО закономірним є звернення здобувача до зарубіжного досвіду підготовки військових лідерів у контексті досліджуваної проблеми (підрозділ 1.2), результати аналізу якого дали можливість Володимиру КАРПЕНКУ виявити специфіку цього процесу в країнах Європейського Союзу, Канаді, США та Ірландії, виокремити спільні ознаки й відмінності. Крім того, розкрито положення про сутність і зміст лідерської компетентності, що дало можливість дослідити особливості підготовки офіцерів-лідерів та необхідність визначення умов розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня в процесі їх військово-професійної діяльності. У дослідженні Володимира КАРПЕНКА прослідковано та обґрунтовано послідовність розвитку лідерської компетентності офіцерів, що передбачає упровадження у систему післядипломної освіти нових підходів та вимог до підготовки офіцерів-лідерів.

У другому розділі «Розвиток лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня у системі післядипломної освіти» автором викладено методологічні підходи та принципи дослідження розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня у системі післядипломної освіти. Привертає увагу виокремлені психолого-педагогічні особливості розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ (підрозділ 2.1).

Автором розроблена та обґрунтована теоретична модель розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ тактичного рівня в системі післядипломної освіти, яка містить функціонально-цільовий, концептуально-технологічний, суб'єкт-суб'єктний, методичний, контрольньо-діагностувальний, результативний блоки та забезпечує можливості інтегрування ступеневої підготовки та підвищення кваліфікації офіцерів з урахуванням педагогічних особливостей підготовки офіцерів (рис. 2.4.1 с. 110).

Теоретично обґрунтовано на засадах і провідних принципах компетентнісного, системного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного підходів педагогічні умови розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти: забезпечення міжпредметних зв'язків у процесі розвитку лідерської компетентності офіцерів;

цілеспрямоване формування та розвиток системи організаційних знань, навичок і вмінь як військових лідерів за допомогою контекстних методів навчання.

Запропоновано впровадити у систему післядипломної освіти офіцерів Десантно-штурмових військ розроблену контекстну методику розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ, яка активізуватиме та поглиблюватиме їхні теоретичні і практичні знання про військове лідерство та розвиток у них загальних і специфічних лідерських навичок, умінь і здібностей. Доведено, що методика розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти – це сукупність основних етапів її розвитку, що складається з відповідних принципів, методів, методичних прийомів, засобів та організаційних форм навчання офіцерів Десантно-штурмових військ, що сприятиме розвитку їхніх теоретичних знань про військове лідерство, навичок, умінь і здібностей, професійно важливих лідерських якостей як суб'єктів специфічної організаційної діяльності.

Визначений здобувачем критеріальний апарат є належним чином обґрунтованим і структурованим. Запропоновані критерії (когнітивний, праксеологічний (військово-професійний), індивідуально-психологічний) супроводжуються чіткою характеристикою за показниками, які, на нашу думку, цілком відображають зміст структурних компонентів розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти та дають змогу слушно визначити рівні її сформованості у офіцерів (низький, достатній, середній і високий).

У третьому розділі «Експериментальне дослідження розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти» дисертантом висвітлено аналіз та інтерпретацію загальної методики експериментального дослідження, здійснено статистичний аналіз та інтерпретацію емпіричних результатів педагогічного експерименту.

Автором доведено результативність впровадженої програми навчального тренінгу «Лідерство офіцера Десантно-штурмових військ». Оцінювання якісних показників компонентів лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти показало, що в експериментальній групі спостерігались статистично значущі зміни за всіма компонентами лідерської компетентності порівняно із контрольною групою, в якій таких змін фактично не було виявлено. За підсумками експерименту дисертантом розроблено рекомендації керівникам, науковим і науково-педагогічним працівникам ВВНЗ щодо розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти, що містять професійно орієнтовані поради, які спрямовані на компетентнісний,

системний, контекстний і суб'єктно-діяльнісний підходи.

Висновки до розділів та загальні висновки в цілому відображають зміст та результати дослідницької діяльності, узгоджуються із завданнями дослідження, є логічними та обґрунтованими.

Повний обсяг дисертації становить 280 сторінок, обсяг основного тексту складає 175 сторінок, що відповідає вимогам МОН України, 16 таблиць та 19 рисунків в основному тексті, 8 додатків унаочнюють виконання завдань роботи.

Аналіз змісту дисертації дає підстави для висновку про те, що поставлені завдання розв'язано, мету наукового пошуку загалом досягнуто.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Поряд із переконливими позитивами опанованої наукової праці відзначимо деякі положення, які мають дискусійний характер, а також висловимо окремі побажання:

1. У роботі доцільно було надати пропозиції та рекомендації до «Доктрини розвитку військового лідерства у Збройних Силах України».

2. У тексті роботи не відображено особливості розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ в умовах воєнного стану.

3. Не встановлено пріоритетність розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ. У роботі розвиток лідерської компетентності передбачається як на курси підвищення кваліфікації так і курсах лідерства.

4. У додатку «Е» не висвітлено методику проведення практичних занять з офіцерами Десантно-штурмових військ. Така методика суттєво б збагатила методичну складову розробленого автором навчального тренінгу «Лідерство офіцера Десантно-штурмових військ».

5. У другому розділі дослідження (підрозділ 2.4) автор досить змістовно обґрунтував педагогічні умови розвитку лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ, разом з тим, дослідження значно виграло якби ширше було показано практичне їх впровадження у систему післядипломної освіти офіцерів Десантно-штурмових військ.

Проте ці зауваження носять рекомендаційний характер та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційного дослідження Володимира КАРПЕНКА і можуть бути приводом для наукової дискусії.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні результати дисертації відображено у 20 наукових працях, з них 16 одноосібні, серед яких 6 статей у виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі педагогіки, 1 стаття у зарубіжному періодичному наукометричному виданні, 1 стаття в інформаційно-аналітичному збірнику проектів у сфері публічного управління, у двох монографіях (у співавторстві), а

також 9 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Отже, здобувач дотримав вимоги наказу Міністерства освіти і науки № 1112 від 17.10.2012 р. щодо опублікування результатів дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

10. Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час вивчення дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

11. Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Володимира КАРПЕНКА «Розвиток лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор КАРПЕНКО Володимир Сергійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта, педагогіка.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник науково-дослідно лабораторії дослідження проблем освітньої діяльності та управління персоналом науково-дослідного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Анатолій ГАЛІМОВ

Підпис А. Галімова засвідчую:

учений секретар Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

кандидат юридичних наук, доцент

Інна БОМБЕРГЕР